

ASIGURAREA CONTINUITĂȚII STUDIILOR UNIVERSITARE LA NIVELURILE LICENȚĂ ȘI MASTERAT: REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

Viorica GORAȘ-POSTICĂ

Universitatea de Stat din Moldova

La nivel metodologic, a fost realizată o analiză cantitativă și calitativă a răspunsurilor la un chestionar oferit recent unui eșantion din 41 de studenți din cadrul Universității de Stat din Moldova, în scopul evaluării situației existente, cu evidențierea măsurii în care s-a resimțit continuitatea și a factorilor care au favorizat succesul sau insuccesul studiilor de master aici și acum. Acestea au fost raportate la rezultatele ultimilor studii sociologice în domeniu, dar și la exegezele specialiștilor din lucrările pedagogice de referință.

Cuvinte-cheie: continuitate, licență, master, studii universitare, proces de învățământ, calitate, profesori universitari, studenți.

THE ENSURANCE OF CONTINUITY OF THE HIGHER EDUCATION AT THE LEVELS OF UNIVERSITY AND MASTER DEGREES: REALITIES AND PERSPECTIVES

At methodological level, we analyzed quantitative and qualitative responses to a questionnaire recently offered to 41 students of the State University of Moldova in order to assess suit the existing situation, highlighting the extent to which perceived continuity and factors that favored success or failure of master studies here and now. These results were reported at recent sociological studies analysis in the field, but also at interpretations of pedagogical specialists from reference works.

Keywords: continuity, bachelor, master degree, university, educational process, quality, professors, university students.

Introducere

Problematika asigurării continuității studiilor universitare la nivelurile Licență și Masterat este foarte importantă pentru învățământul universitar /terțiar/superior, mai ales după aderarea la Procesul Bologna (2005), prin care aceste două cicluri sunt urmate de cel de Doctorat, reclamându-se calitate și oportunități pentru integrare europeană a profesorilor și studenților. Conform Regulamentului de organizare a studiilor de masterat, care se aplică în țară începând cu anul de învățământ 2008/2009, „înscrierea la concursul de admitere la studii superioare de masterat se face la același domeniu de studiu realizat la Ciclul I. În cazul în care candidatul solicită înscrierea la studii de masterat de cercetare la alt domeniu decât cel în care deține diploma de licență, drept precondiție pentru accesul la programul solicitat se va stabili acumularea a cel puțin 30 de credite la disciplinele fundamentale și de specialitate, determinate de instituția organizatoare de masterat. Studiile compensatorii pentru acumularea celor 30 de credite se vor realiza prin contract, cu achitarea taxei de studii” [1, art.31] – aspect foarte important, dar neaplicat integral până în prezent. Instruirea interactivă prin e-learning se impune ca o premisă fundamentală în asigurarea continuității nu doar între aceste două cicluri, ci și între ele și instruirea continuă formală sau nonformală, în condițiile în care beneficiarii/studenții/cursanții au acces nelimitat la sursele de învățare folosite la un ciclu sau altul și le pot utiliza în mod curent, dar și comunica virtual pe baza lor. În același sens, mondializarea culturală și informațională, inclusiv procesul intensiv de integrare europeană pe multiple planuri, prezintă avantaje multiple: „Învățământul superior, reconversia profesională și învățământul continuu, fiind abordate din ce în ce mai mult la nivel internațional, pentru a se putea acoperi cererea forței de muncă înalt calificată și mobilă” or „pentru a concura în societatea cunoașterii, sistemul educațional european tinde să adopte rapid o abordare comună și concertată” [2, p.29]. Așadar, enunțăm obligativitatea asigurării continuității între ciclurile Licență și Masterat la nivel instituțional, dar și interinstituțional/european, astfel încât provocările și oportunitățile oferite de piața educațională să fie cât mai extinse, mai actualizate și mai durabile, dar și să răspundă diverselor cerințe ale celor implicați.

Concept și argument

Conform studiului enciclopedic realizat recent de Sorin Cristea, la nivel de obiective specifice se precizează că învățământul universitar superior prevede „formarea-dezvoltarea personalității prin cultura generală a domeniului/profilului de cunoaștere cu deschidere spre o specializare largă”, „învățământul superior universitar de master este orientat spre „formarea-dezvoltarea profesională prin aprofundarea culturii de profil și

de specialitate" [3, p.602] Nerealizarea sa, concretizată în discontinuitățile ce apar între diferite niveluri..., constituie o cauză și o expresie a crizei în care se află un sistem de învățământ la o anumită etapă de evoluție/involuție care impune ca soluție reforma acestuia [4, p.599].

În calitatea sa de principiu didactic, continuitatea la nivel de proces direct solicită profesorilor să organizeze sarcinile de învățare într-o ordine logică, după un anumit sistem care să asigure progresul permanent al elevilor/studentilor și înțelegerea aprofundată a cunoștințelor predate. Principiul se fundamentează pe includerea informației noi în ansamblul informațiilor disponibile, codificate în cuvinte, prin corelare verbală; or, după cum ne atenționa încă în 1939 John Dewey, „fiecare experiență trăiește în continuare în experiențele următoare”. Aceasta se va putea realiza la nivel de proces mai ușor, dacă se va respecta „principiul continuității în dezvoltarea conținutului de la o treaptă de învățământ la alta”, dar și „continuitatea, consecvența și unitatea influențelor în educație” [5, p.280-281].

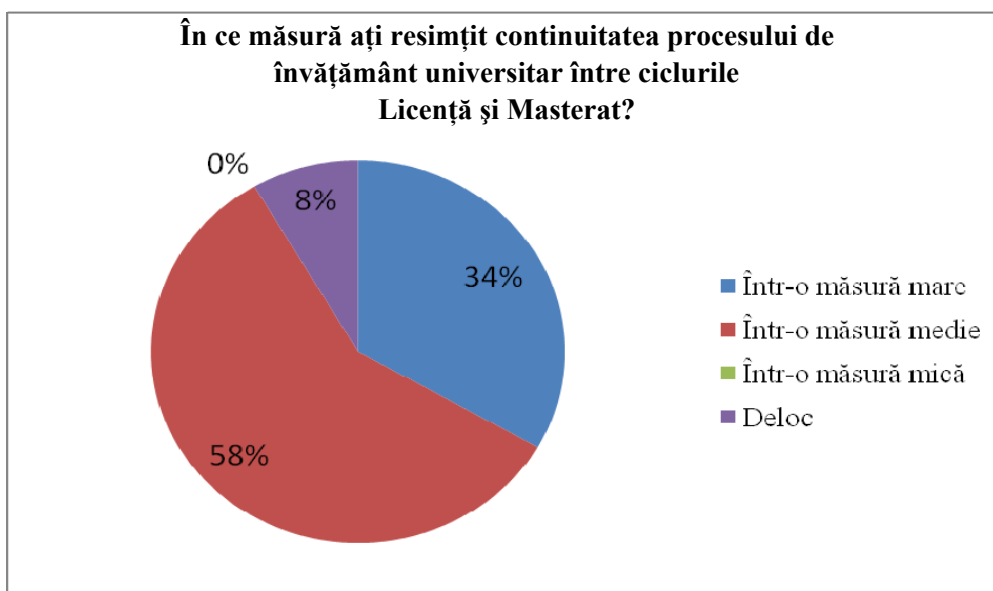
În Cadrul de referință al Curriculumul universitar se stipulează că proiectarea curricula pe discipline și cicluri de învățământ superior: licență, masterat, doctorat reclamă „definirea explicită a finalităților angajate în selectarea și ordonarea materiei pe cicluri de învățământ (module/unități de învățare)” [6, p.54].

Conform statisticilor recente, implementarea celui de-al II-lea Ciclu a început în toamna anului 2008, când la studiile de masterat s-au înscris 5233 de masteranzi, ceea ce constituie circa 18% din numărul total al celor care au obținut licența în 2008. Probabil, cifra ar fi și mai mică, susțin analiștii, dacă am lua în calcul că la studiile de masterat au dreptul să se înscrie și absolvenții sistemului preBologna. „Cifra celor care s-au înscris în anii următori la studiile de masterat a crescut constant, fiind de 5832 în 2009 (22,38% din numărul licențiaților din 2009) și de 6745 în 2010 (29% din numărul licențiaților din 2010), fapt ce denotă o creștere a importanței studiilor de masterat. Procentual, creșterea numărului masteranzilor în 2009 față de 2008 este de 24,33%, în 2010 față de 2009 este de 29,57% și în 2010 față de 2008 este de 61%. Totuși, în termeni relativi, diferența este încă mare între cei care obțin licența și cei care optează pentru a studia la Ciclu II. Majoritatea persoanelor intervievate au declarat că studiile de masterat nu au statutul pe care ar trebui să-l aibă conform obiectivelor Procesului Bologna pe piața muncii în Republica Moldova. Cazurile în care angajatorul insistă asupra continuării studiilor la Ciclu II sunt încă nesemnificative. Opinia exprimată este că ar trebui de reglementat statutul masteratului pe piața muncii, deoarece reformele în învățământ nu au fost susținute și de reforme pe piața muncii. S-a opinat, în mai multe cazuri, că studiile de masterat au un caracter formal. Mai mult, modalitatea de organizare a studiilor de masterat ar devaloriza obiectivele Ciclului II. Problema apare din cauza faptului că studiile la masterat sunt organizate în schimbul 3. Chiar dacă păstrează aparența de a fi o formă de studii la zi, în realitate reflectă toate trăsăturile învățământului cu frecvență redusă. Dat fiind faptul că majoritatea masteranzilor sunt angajați în câmpul muncii și, drept consecință, frecventează adesea haotic orele de curs, aceștia consideră că un nivel minimum de cunoștințe este suficient pentru a promova examenele la programele de master” [7, p.15]. Aderăm în totalitate la aceste constatări, mai ales că în cei patru ani trecuți situația, potrivit datelor studiului, nu s-a ameliorat; dimpotrivă, la unii indicatori s-au înregistrat regrese.

Continuitatea studiilor abordată de noi este în directă relaționare cu perspectivele de angajare pe piața muncii. Or, aceste eforturi se merită și au justificare în măsura în care absolventul resimte utilitatea acesteia la locul de muncă, apreciind din mers problematica/subiectele/modul de gândire care îl favorizează/îl ajută la modul direct să devină mai bun/mai performant ca specialist: „Tinerilor de azi nu prea le mai pasă de facultate, pentru că societatea noastră nu mai valorizează educația. Modelele sunt cu totul altele, din păcate. Cei care au intrat la facultate și cu care eu mă întâlnesc într-o proporție covârșitoare o găsesc inutilă și plictisitoare. Asta e destul de dezamăgitor și îngrijorător. A face o facultate a devenit mai mult o chestie de statut decât o chestie de educație”, a declarat un interviuat pentru Dan Berteanu, partener al achieveglobal CEE. Potrivit lui, sunt din ce în ce mai puțini cei care activează în domeniul pentru care se pregătesc. Explicația acestui fapt ține de două motive: „sistemul este anacronic și se învață după aceleași cărți și metode după care am învățat eu acum 20 de ani, când lumea era complet diferită și habar nu aveam către ce ne îndreptăm. Câți webdesigneri erau în România anilor '90?” În mod paradoxal, facultățile cu șanse mici de angajare după absolvire atrag cei mai mulți candidați. În prezent, cele mai căutate specializări pe piața forței de muncă sunt cele tehnice, ingineria, automatizările, cibernetica, toate specializările din domeniul TIC. Sunt de asemenea căutate și bine plătite medicina, domeniul farmaceutic, limbile străine. Specialiștii în resurse umane spun că șansele cele mai mari la un post de lucru au acei studenți care au fost implicați în programe de internship și voluntariat încă la facultate sau care au avut expunere la nivel internațional prin burse externe. Cunoașterea mai multor limbi străine este un alt factor important pentru absolvenții de facultate, indiferent de profilul acesteia.

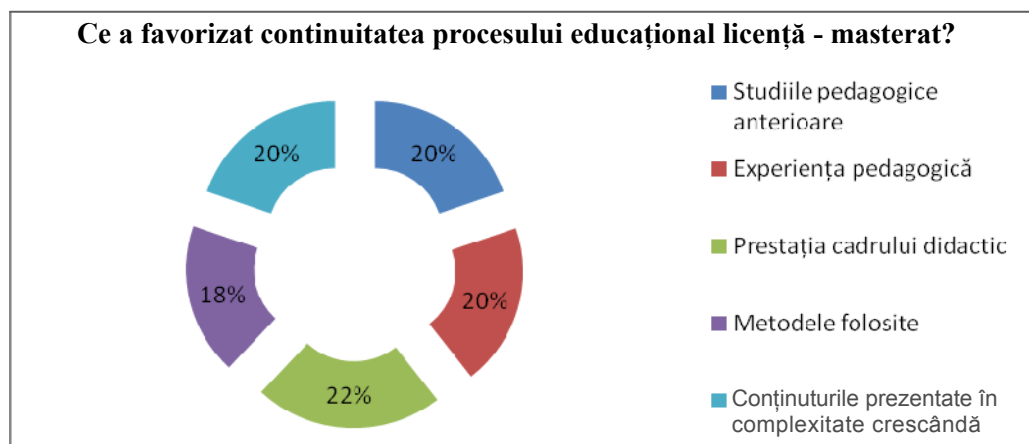
Metodologie/Analiza și prelucrarea datelor

Pe parcursul semestrului întâi din anul studii 2015/2016 am chestionat masteranzii anului II de la două programe de master ale Facultății de Psihologie și Științe ale Educației, în total 41 de subiecți, având ca obiectiv evaluarea continuității procesului educațional între ciclurile Licență și Masterat, în opinia beneficiarilor de bază. Astfel, la prima întrebare – *în ce măsură au resimțit studenții continuitatea procesului de învățământ universitar între ciclurile Licență și Masterat* – majoritatea au răspuns că într-o măsură medie (58%), 34 la sută au spus că într-o foarte mare măsură, iar 8% – deloc. Aceste rezultate descoperă o realitate cunoscută de majoritatea actorilor educaționali implicați în proces, dar și ne atenționează asupra necesității de a optimiza rapid situația academică la capitolul dat. Recunoaștem că ani la rând a lipsit obligativitatea minimului de credite la domeniul psihopedagogic în calitate de condiție pentru înmatriculare și aceasta a derutat masteranzii implicați, dar a și creat dificultăți de derulare calitativă a procesului educațional, afectând negativ rezultatele obținute de aceștia. Cei care au resimțit mai mult continuitatea dintre cicluri sunt absolvenții Facultății de Psihologie și Științe ale Educației (care au absolvit-o în ultimii 3 ani) sau ai altor facultăți cu profil pedagogic.

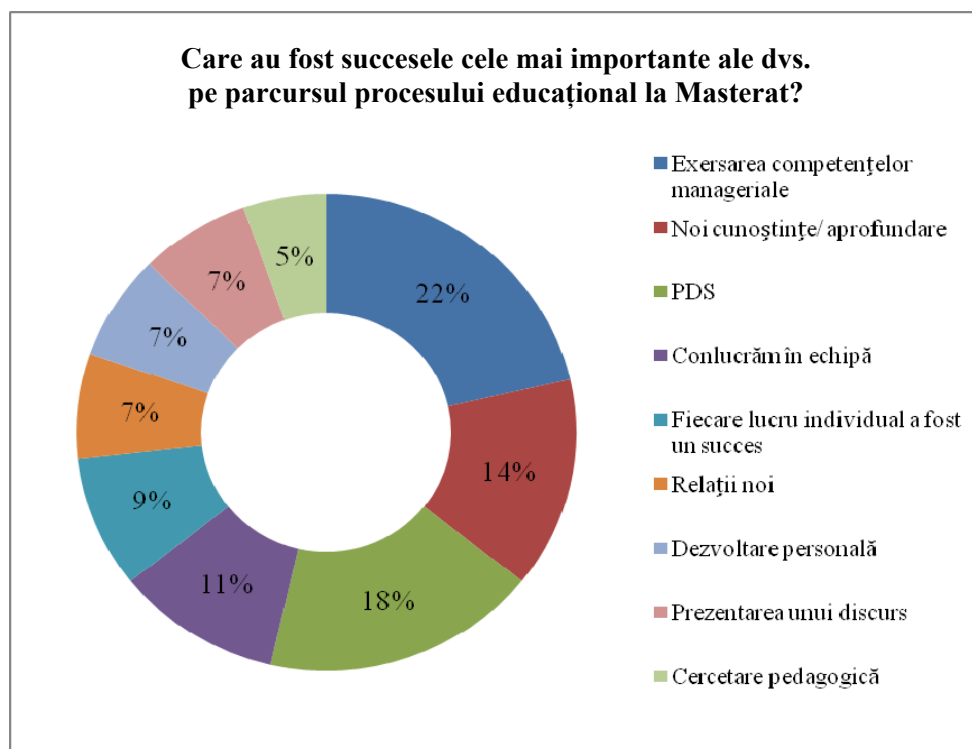

La întrebarea a doua intervievaților li se solicita să prioritizeze factorii care au favorizat continuitatea procesului educațional licență-masterat: studiile pedagogice anterioare; experiența pedagogică; prestația cadrului didactic; strategiile didactice folosite sau conținuturile prezentate în complexitate crescândă.

Este evident că studiile pedagogice anterioare și experiența profesională în domeniu s-au clasat în mod categoric la distanță prioritară de ceilalți factori, fiind urmași de experiența și măiestria cadrului didactic, de strategiile folosite sau conținuturile prezentate în ordine complexă sporindă.

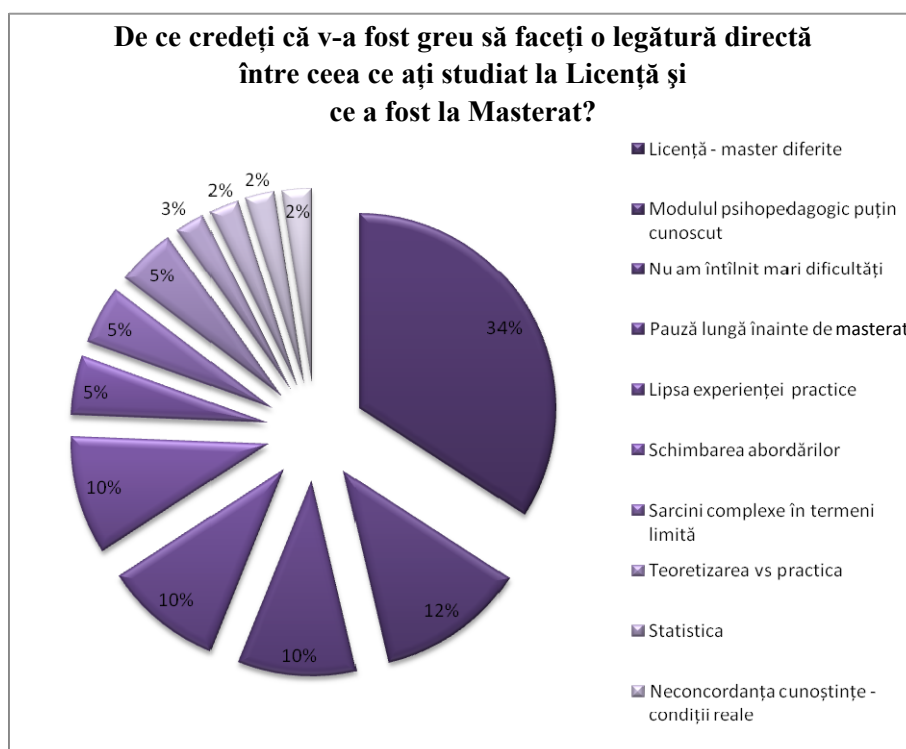

Ne-am propus să evidențiem succesele cele mai importante ale studenților pe parcursul procesului educațional la Masterat, în opinia lor. La o analiză calitativă sumară se remarcă în primul rând lucrul individual ca succes prioritar: fiecare lucru individual a fost un succes; produse reale: elaborarea unui proiect de intervenție, cercetare pedagogică realizată după algoritmul dat; am extins tema de interes; am exersat competențe manageriale clare în proiectul de grup, prezentarea unui discurs, sarcini complexe în cadrul unei echipe de sarcină, organizarea activităților prin prisma funcțiilor manageriale; chestionarele la psihologia managerială; proiectul de evaluare a managementului calității etc. Alte succese individuale au cuprins o paletă largă de răspunsuri: de la bursa guvernului câștigată în acești ani sau activitatea managerială în calitate de șef de grupă până la sistematizarea, completarea cunoștințelor în domeniul ales; participarea la mese rotunde; conferințe studențești; dezbateri; comunicare constructivă cu cadrele didactice și colegii cu experiență; analiza Codului Educației; am cunoscut oameni noi; dezvoltare personală; dezvoltarea limbajului academic profesional; cunoașterea mai bună a propriei personalități, a esenței managementului general/ al calității; am învățat de la profesori experți; continuarea studiilor la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, prin programul de mobilitate academică; dezvoltarea abilităților de consiliere educațională și spirituală; abilități de autoghidare în carieră etc. Analizând răspunsurile oferite, putem concluziona că acordarea unei atenții sporite lucrului individual, cu accent pe produsul final concret, în programele de masterat, este apreciată de studenți. De asemenea, eterogenitatea grupelor academice, cu persoane diferite ca vârstă și ca experiență profesională, lasă o amprentă bună asupra calității relațiilor dintre studenți, dar și asupra dezvoltării lor personale și profesionale. Introducerea componentei „Lucrul individual” în curriculumul disciplinar și motivarea studenților pentru efort suplimentar la acest capitol contribuie la ameliorarea calității procesului de învățământ de la Ciclul II Masterat.

La itemul patru din Chestionar *De ce credeți că v-a fost greu să faceți o legătură directă între ceea ce ați studiat la Licență și ce a fost la Masterat?* aproximativ jumătate din respondenți (52%) au opinat că nu au întâlnit mari dificultăți. De cealaltă parte a baricadei se află 16% din respondenți; sunt cei care au întâlnit dificultăți, deoarece multe abordări s-au schimbat; fiindcă am făcut o pauză lungă înainte de masterat; facultățile licență-masterat au fost diferite; o pondere mică a disciplinelor pedagogice la Ciclul Licență; modulul psihopedagogic mai puțin cunoscut pentru mine și alți colegi, deoarece noi am venit din domeniul economic, domeniul finanțelor etc. Necunoașterea limbii engleze a fost recunoscută ca barieră pentru 12% din masteranzi, deoarece sursele bibliografice propuse în mare parte sunt în engleză. Credem însă că mai mult de jumătate din masteranzii noștri se confruntă cu această problemă, fiind și cauza accesării reduse a fondurilor pentru

programele de mobilitate sau alte proiecte universitare. O parte din masteranzi (11,7%) susțin că întâmpină dificultăți la studierea statisticii, managementului financiar, care solicită cunoștințe, fapte concrete ce nu coincid cu realitatea noastră sau o depășesc în totalitate. În același timp, complexitatea sarcinilor pentru lucrul individual și prezentarea lucrărilor în termene limită, axarea pe competențe practice, lipsa experienței în aplicarea practică a cunoștințelor se dovedește a fi un impediment pentru cei care sunt angajați full time în alte sfere decât cea educațională – răspunsuri date de aproximativ o treime din cei chestionați. Nu putem trece cu vederea nici semnalarea problemei ce ține, în viziunea masteranzilor, de abordarea predării-învățării bazate mai mult pe teorie, problemă semnalată de altfel și în alte sondaje de opinie realizate și în rândurile studenților de la Ciclul Licență. Finalitatea practică a studiilor la masterat este o realitate esențială pentru profesori și, după noi, ar trebui optimizată în mod semnificativ.

Ne-au interesat în studiul dat *recomandările oferite de masteranzi cadrelor didactice, pentru sporirea continuității dintre studiile de licență și cele de masterat* (itemul 5), care, enumerate în ordinea frecvenței răspunsurilor, se prezintă astfel: aplicarea mai extinsă a tehnicilor și metodelor pentru motivarea studenților; să se predea orele de curs cât mai divers și mai interactiv; activități cu caracter inovativ; sporirea legăturilor interdisciplinare și transdisciplinare; organizarea de mese rotunde comune ale profesorilor și studenților de la Licență și Masterat; solicitarea unor finalități aplicate ulterior; de-teoretizarea cursurilor; adaptarea tuturor obiectelor de studiu la domeniul educației; organizarea practicii prin schimb de experiență peste hotare; segment limitat de cadre didactice implicare; vrem să fie și alte discipline în modul, ca să obținem cunoștințe și de la alte cadre didactice de la facultate; să fie responsabili și obiectivi, mai multe lecții practice. Studenții așteaptă recunoașterea internațională a diplomei, promovarea învățământului continuu prin specialiști în marketing, o abordare mai relevantă a sistemului educațional din Republica Moldova. Profesorii să nu deznădăduiască când nu suntem pregătiți, profesionalism, time-management, atitudine pozitivă, corelarea cunoștințelor teoretice cu cele practice, diversificarea metodelor de predare-învățare, vizitarea altor centre/instituții de formare inițială împreună cu profesorii, abordarea mai pragmatică a lucrului individual. Studenții recomandă organizarea mai multor lecții-discuții și dezbateri, schimburi intensive de opinii și experiență între masteranzi, aplicarea practică a cunoștințelor obținute la masterat, cursurile să aibă o aplicare practică și mai aproape de managementul instituției școlare; a studia mai mult direcțiile strategice educaționale, a investiga standardele pentru o educație de calitate, a planifica proiectele de dezvoltare instituțională și comunitară, în concordanță cu oportunitățile sociale etc.

Itemul 6 – *Ce v-a lipsit cel mai mult în procesul educațional de la Masterat?* – a avut caracter concluziv și ne-a oferit un feedback relevant, pe care îl listăm mai jos: conexiune între materialul predat și curriculumul scris, activități practice în care să fim implicați; timpul; predare a managementului schimbării; transmiterea unor practici de succes; exigențe clare și transparente; anunțarea conținutului lucrului individual la începutul cursului; mai mult conținut practic; un curs calificat de management al finanțelor adaptat la domeniul educației; resurse suplimentare de învățare; experiența de lucru în domeniul educației; un orar mai flexibil; posibilitatea validării practice a cunoștințelor. Apoi: consiliere practică, explicarea mai amănunțită a termenilor; atenția deplină a unor cadre didactice; activitățile practice în domeniul resurselor umane, al marketingului educațional. Mai mulți studenți insistă ca studiile la masterat să se realizeze în zilele de odihnă, deoarece, după ei, orarul pentru masterat este foarte inconvenabil, căci programul orelor de lucru este până la 17.00; dorim ca măcar câteva ore să fie realizate sâmbăta. Masteranzilor le-a lipsit mai mult schimbul de experiență, încadrarea în acțiuni de cercetare/proiecte comune cu alte universități; lucrul individual de la diferite discipline ca o continuitate a cercetărilor. I-a afectat pe studenți lipsa unei comunicări deschise cu unele cadre didactice; unele programe nu sunt adaptate nevoilor beneficiarilor; prea multe sarcini de realizat în timp foarte limitat; la unele cursuri nu ni s-a oferit nici curriculum orientativ; uneori suporturile de curs erau supraîncărcate cu tematici. Lucrul asupra tezei de master să fie inițiat în semestrul I al anului I, dar totuși ne trebuie mai multă libertate la lucrul individual. În ultimă instanță, majoritatea au spus că își doresc condiții de studii mai bune, un mediu fizic de învățare mai prietenos, mai plăcut.

Și, în sfârșit, printre *exemplele de practici pozitive de asigurare a continuității*, solicitate a fi date la itemul 8 din chestionar, regăsim: avansarea în carieră, varietate și specializare mai vastă, cunoștințele acumulate vor fi exploatate și amplificate; cercetarea de la licență valorificată la masterat; cursul de la Comunicare valorificat în cadrul negocierilor de la școală; cursurile de la Management Strategic și Managementul Calității valorificat în elaborarea planului de dezvoltare strategică a instituției; cursul Metodologia Cercetării; proiectul de grup la Managementul Calității. Masteratul a asigurat studenții cu programe de practică pedagogică, ceea ce a fost foarte important; beneficierea de împărtășirea experienței cu colegii. Lucrând în domeniul învățământului, am contribuit la crearea unor cursuri la distanță pentru studenți – asigurarea managementului calității; feedback-ul continuu de la unii profesori; curricula cu elemente de continuitate între Licență și Masterat; am experimentat ceva nou; am exersat mult lucrul în grup; pregătirea pentru discurs; prezentarea lucrului individual în Power Point. Apreciem aflarea noutăților în domeniu; prelucrarea statistică a datelor; adaptarea curriculumului la nevoile beneficiarilor; contribuțiile noastre la proiectarea/dezvoltarea curriculumului disciplinar la Institutul de Științe ale Educației, la formarea continuă etc.

Printre alte comentarii la subiect, remarcăm: „Mulțumesc USM; mulțumesc enorm profesorilor; cursurile de masterat au fost interesante, utile; cunoștințele obținute ne vor fi de folos. Mi-a fost util acest program de masterat, mi-a dezvoltat caracterul în paralel și în aceeași măsură cu modelarea intelectului. Apreciem biblioteca digitală de la USM”. Ca aspecte negative au fost enunțate: „Lasă mult de dorit starea sanitară și designul sălilor de curs; regretăm că studiile de master nu sunt considerate ca stagiul profesional și nu este prevăzut spor la salariu pentru acestea” etc.

Concluzii și probleme pentru dezbateri

Constituirea de către student a traseului educațional individual de studii și pregătire este un element important al Procesului Bologna. Din păcate însă, în mai multe universități au fost semnalate cazuri când studenților nu li se aducea la cunoștință, în mod elementar, despre posibilitatea de a alege disciplinele opționale. Universitățile impun obiectele opționale în dependență de titularii de cursuri de la catedre.

Sistemul de credite și programele de masterat sunt alte două componente care funcționează cu anumite deficiențe în sistemul universitar. În legătură cu sistemul de credite, există probleme ce țin de recunoașterea acestora. Studiile la masterat au, de regulă, un caracter formal și în foarte multe cazuri nu reușesc să corespundă criteriilor de calitate.

În Republica Moldova întârzie să funcționeze și Agenția de asigurare a calității în învățământul superior, așa cum prevede Procesul Bologna. De altfel, aceasta ar urma să înlăture o mare parte dintre problemele identificate mai sus, inclusiv admiterea studenților fără minimumul de credite necesare la o specializare sau alta. Recunoaștem însă că, în ultimă instanță, contează eforturile conjugate de asigurare a calității procesului de învățământ la toate ciclurile ale actorilor educaționali universitari și responsabilizarea cadrelor didactice pentru continuitatea corectă și logică dintre Licență și Masterat, iar rezultatele/performanțele finale, resimțite de piața muncii, ar putea să amelioreze în mod semnificativ situația.

Referințe:

1. *Regulamentul cu privire la organizarea studiilor superioare de masterat, Ciclul 2*, pe: www.lex.justice.md
2. COJOCARU, V., COJOCARU, V. *Instruire interactivă prin e-learning*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013. 204 p.
3. CRISTEA, S. *Dicționar enciclopedic de pedagogie*. Vol.1. A-C. Didactica Publishing House, 2015. 832 p.
4. *Ibidem*, p.599.
5. ȘTEFAN, M. *Lexicon pedagogic*. București: Aramis Print, 2006. 384 p.
6. GUȚU, VI. (coord.) *Cadrul de referință al Curriculumului universitar*. Chișinău: CEP USM, 2015. 128 p.
7. CIUREA, C., BERBECA, V., LIPCEAN, S., GURIN, M. *Sistemul de învățământ superior din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna: 2005-2011*. Fundația Soros, IDIS „Viitorul”, Chișinău, 2012: <http://www.soros.md/files/publications/documents/Studiu%20Procesul%20Bologna%202005-2011.pdf> (Accesat: 4.02.2016)

Prezentat la 15.03.2016